

שמות כ"ו

פרשת שלח, פרשת

כל ימי נזרו קדש הוא לד' (ו, ח)

1) נ"ה
ה"ב
(ע)

בחומש במדבר באו בהדרגה כל חלקי כלל ישראל, דהתחיל בחומש הפקודים במנין כל בני ישראל כולם בשוה הקטן והגדול יחדיו. ומשה הבין ממה שלא נתמנה נשיא לשבט לוי שאין לו למנות אותם בתוך כלל ישראל והלויים לא התפקדו ותיכף בא הציווי שלא לפקוד אותם אלא לצוות עליהם פקודת המשכן, אבל אח"כ בא מנין בני לוי מבין חדש, ושוב ג' מדרגות לג' משפחות הלוי קהת, גרשון, ומררי. ובא ציווי עבודתם שלא כסדר תולדותם אלא כסדר חשיבותם ולכן בא בפרשנו הציווי של נשא בני גרשון גם הם, ולאחר שמנה והגדיר מדרגת הלויים בא מדרגת הכהן שזוכה בחזרת גזל הגר, ולאחר שבאו כל הני מדרגות של ישראל, לוי לכל מדרגותיו, וכהן עכשיו בא מי שעולה על גביהם והיינו הנזיר שנקרא קדוש. וכל אחד מישראל יכול להגיע למדרגת קדוש ע"י קבלת נזירות (או לאחר שרואה סוטה בקלקולה בתורה שבכתב או להגין ולהשמר מראיית סוטה בקלקולה כענין תורה שבע"פ שהנזירות בא קודם לסוטה). והנה בקדושת הנזיר, בהרחקה מן היין, ובתגלחת, בקרבנות, ובזהירות מטומאה בולט מה שצותה תורה שאסור לנזיר לטמא גם לאביו לאמו ולאחתו לא יטמא להם כי נזר אלקיו על ראשו (ו, ז) נמצא דקדישתו שעולה אף על קדושת כהן הדיוט ומגיע עד לכה"ג וצ"ב למה, ושמעתי בשם האבני נזר דאמר דקדושת כהן בא בירושה מאביו וע"כ א"א שקדושתו יהי יותר גדול מאביו וע"כ מותר לטמא לז' קרובים משא"כ קדושת נזיר בא מעצמו וע"כ על כל נפשות מת לא יבוא ושפ"י, ונ"ל דצריכים להתעמק בדבריו כי מה שהאדם זוכה ע"י מעשיו יכול להתעלות הרבה על מה שבא לו מצד אבותיו וזהו כעין מה שפירש השפ"א על הא דאיתא במדרש (פ' שמות) טוב שם (טוב) משמן טוב דקאי על חנני' מישאל ועזרי' דיצאו מתוך האש מנדב ואביהו הנשרפו באש ופירש השפ"א דנדב ואביהו נמשחו בשמן המשחה וקודשתם בא להם במתנה בבחינת שמן טוב משא"כ חנני' מישאל ועזרי' הרויחו הכל לעצמם ע"י מעשיהם וע"כ זכו ע"י מס"נ לצאת מתוך האש וקודשתם למעלה ממה שניתן להם, וזהו ג"כ ענין הנזיר שזוכה לעצמו ע"י הרחקות מתענוגי העולם מצד עצמו זוכה למדרגת כהן גדול בקדושתו ולכל אחד מישראל צ"ל ב' הבחינות של זה אלי ואנוהו

מצד עצמו ומ"מ אלקי אבי וארוממנהו, ואנו בדורנו זקוקים יותר להתנדב בפרישות כענין הנזיר מדורות הקודמים כמוכן לכל מי שיש לו עיניים פקוחות ותלוי"ע.

בגמרא נדרים דף ט' ע"ב דתניא אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחו עלי יצרי וביקש לטרדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו כמוך ירבו נזירי בישראל עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור נזר נזיר להזיר לה, ע"כ הברייתא דנדרים שם.

והנה לא נתבאר בגמרא במה פחו עליו יצרו כשראה את עצמו יפה תואר, ובמה ביקש לטרדו מן העולם, לאינו חטא נמשך כשהסתכל בבבואה שלו, אבל מתוך התשובה שהשיב לעצמו, רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה" מוכח שפחית יצרו לטרדו מן העולם היתה מה שנכנס בו איש מחשבה של גאוה וכדקאמר למה אתה מתגאה וכי ועל זה היתה כל החרדה הזאת, וזהו מה שבקש היצר לטרדו מן העולם ובודאי שאין לך הטרדה ועקירה מן העולם (מעוה"ב וגם מעוה"ז) גדול מזה מאחר דכתיב תועבת ה' כל גבה לב ואחז"ל בפ"ק דסוטה שאמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם, והיינו שהגאוה מסלקת את השכינה ממנו ונשאר כמפקר ונתוו ביד כל מוצאו ויצרו מתגבר עליו רח"ל.

2) זכ"ה
כ"ה
(ע)

16

1

וכפי שעיינינו רואות באופן הרגיל הוא איפכא ממש, כי כרגיל אם מגידים לאדם. איזו שבת או שגדמה לו שיש בו איזו הצטיינות (אפילו פעוטה ביותר) מה מאוד ייטח לבו וחושב את עצמו לעילא לעילא ובדמיונו הוא משוטט שהוא כמעט חד בדרא וכי ראוי הוא. מאד לכבוד ולתפארת וכי ואינו עולה על דעתו כלל לחשוב שהלא נפל לפח הגאווה הארורה שנעשה ע"י זה תועבת ה' רח"ל ואילו הרועה הזה שעליו הכתוב אומר איש כי יפליא כר גזיר להזיר לה; כשראה שיש בו איזו יתרון של יופי נבהל ונחרד מאוד על דבר הרהור של גאות, ומיד הזכיר לעצמו שהוא בעולם שאינו שלו כלל ועמד והקדיש את יופיו לשימים, וזהו גזיר להזיר לה.

3

6

(כ) לבתי רום לבבו מאזו. נרמז בכאן בתורה איסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב וכל שכן האחרים שאינם ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירנו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו, כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלהים אפילו במלך, כי לה' לבדו הגדולה⁴⁰ והרוממות⁴¹, ולו לבדו התהלה ובו יתהלל האדם, כענין המבואר על יד המלך שלמה, תועבת השם כל גבה לב⁴², וכתוב כי אם בואת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וגו'⁴³:

4

יגד
זכרים
יח"כ

ג ויש דעות שאמרו לו לאדם לנהוג כן כבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, ונמצא עובת לב שאין דרך המוכח שיהיה אדם עניו כלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד, ולפיכך נאמר כמשה רבינו ענו מאי ולא נאמר ענו כלבד, ולפיכך צונו חכמים מאד מאד היו שפל רוח, ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר מעיקר שנאמר ונס לבבך ושכחת את ה' אלהיך, ועוד אמרו כשמתא מאן דאית ביה נסות הרוח ואפילו (6) מקצתה, וכן הכתוב מרה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו.

5
יח"כ
יג

סד השמר לך פן תשכח את ה' א-להיך (דברים ט. יא), אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקדוש ברוך הוא משפיע להם טובה ויאמרו שכריחה שלהם [ובעוצם ידם] ועמלם [עשו] הרריחו כל זה ולא יחזיקו טובה להקדוש ברוך הוא מחמת גאונם שעל זה עונה זה המקרא, /ואומר גם/ בפרשת ואתחנן (דברים ו. יא) ובתים /טובים/ מלאים כל טוב אשר [לא] מלאת וגומר ואכלת ושבעת השמר לך פן תשכח וגומר וזה הפירוש שפירשתי מפורש בסמוך (דברים ט. יב) פן תאכל ושבעת ובתים טובים חבנה וישכח ובקרך וצאנך ירביין וכסף וזהב ירבה לך וגומר ורם לבבך ושכחת את ה' א-להיך המוציאך מארץ מצרים וגומר ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם במה שחננו הבורא הן בממון הן ביופי הן בחכמה אלא יש לו להיות עננין מאד ושפל ברוך לפני ה' א-להים ואנשים ולהודות לבוראו שחננו זה המעלה ובמסר השירה כתוב (דברים ל. ג) הליי תגמלו זאת וגומר הלא הוא אביך קנן הוא עשך ויכוננך, ושכח הכתוב הענוה שנאמר (במדבר י. ג) והאיש משה עננין מאד:

6
יג
אמ

7

8

תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך אבל לחברה על לאו זה ולמנות זה בלאו לא היה דעתי, גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין, וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין אקרא [ב] חלום במראית הלילה הנה שכחת את העיקר, השמר לך פן תשכח את ה' (דברים ט. יא), והתכוונתי עליו בבקר והנה יסור גרול הוא ביראת השם והואלתי לחברו בעזרת יהיב חכמתא לחכימין. אחרי כן עיינתי בספר פרק קמא דסוטה (ה. א) וגרסינן שם כהדיא אזהרה לגסי הרוח מניין רב נחמן ברבי יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת את ה' וכתוב (דברים ט. יא) השמר לך פן תשכח את יי וכדרכי אבין אמר רבי אלעאי דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא [מצות] לא תעשה:

"וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים" (ה, כג).

כתוב במדרש: מעשה ברבי מאיר שהיה יושב ודורש בליל שבת בבית מדרשו, ואשה אחת היתה בדרשה, וכשסיים הלכה לביתה ומצאה שהנרות כבר כבו, שאלה בעלה היכן היית עד עכשיו? אמרה לו שומעת הייתי לרבי מאיר דורש. אמר לה אין את נכנסת לביתי עד שתלכי ותרוקי בפניו של רבי מאיר. נגלה אליהו הנביא לר"מ, אייל בשבילך יצאה האשה מביתה, הודיעו וסיפר לו את כל המעשה. מה עשה ר"מ? הלך וישב לו בבית המדרש הגדול, באה אותה אשה להתפלל, אמר לה יודעת את לחוש לעין, מתוך אותה אימה אמרה לו אותה אשה לא, אמר לה רקקי שבעה פעמים בפני וייטב לי, עשתה כן, אמר לה לכי אמרי לבעלך אתה אמרת שארוק פעם אחת ואני רקקתי ז' פעמים.

7
אמ
כע

אמרו לו תלמידיו רבי כך מבזים דברי תורה? אילו היית אומר לנו היינו מביאים אותנו ומלקין אותנו על ספסל ומחזירין אליו את אשתו. אמר להם לא יחא כבוד מאיר גדול מכבוד קונו, ומה אם שם הקדוש שנכתב בקדושה אמר הכתוב ימחה על המים להטיל שלום בין איש לאשתו, כבוד מאיר לא כל שכן.

2

1. ר"ב הלל ושמאי קבלו מרס. משמיהם ואבסליון: רבי מתלמידיו של אהרן. כלומר הוי למד מאהרן שהיה אורב שלום שאלהו (ג) כריתו היה אזו החיים והשלום כשהיה רואה שבים מריבים זה עם זה היה הולך לכל אורח של מדעה חיברו ואומר לו פלוגי ראה למה אתה מריב עם פלוגי הלא הוא כשהיה לפני ופייסני לנא אלנך לדבר עמך פלוגי עד שתחזורי להפסיים עמו וזמן ק"ן היה מדבר לחבירו ומתוך דברים הללו היה משים שלום ביניהם (ד) אמר א' לאשתו קונם שאין כהנית לי עד שתרוק בעיני של כ"ל היה אהרן שומע היה סוף אלל אוחה אשה והיה אומר פלוגיהא חשתי בעיני ורוק שלך רטובה יש בו חרוק לי בעיני והייתה רוקתה ומ"כ נאמר בו (ה) את אהרן וגו' ויבכו אותו כל בית ישראל אהר אבשים ואחד שמי כמשמעה ונמטה לא נאמר אלל בני ישראל אהר משה יי... (ו) ויבכו בני ישראל את משה יי...

ר"ב הלל ושמאי קבלו מרס. משמיהם ואבסליון: רבי מתלמידיו של אהרן.

למדים אנו מכאן דבר נפלא. הבה ונתבונן, תלמידי רבי מאיר הלא טענו טענה צודקת, רבינו, למה היה לך לבזות את עצמך, וכי חסרות אפשרויות בכדי להשיב את האשה אל ביתה, אפשר היה להלקות את בעלה על אכזריותו וליצנותו והיתה שבה אל ביתה.

9
אזכור
התורה
מ

מה השיב להם רבי מאיר, למדתי מדרכיו של הקב"ה איך להתנהג, וכי לא יכול היה הקב"ה לצוות שיבדקו המים את הסוטה ללא מחיקת שמו הקדוש? וכי חסרים דרכים למקום איך לבדוק, מדוע אי"כ ציוה למחוק את משו הגדול? אלא רצון ה' היה ללמדנו - כדי להטיל שלום בין איש לאשה כדאי להתבזות!

(י"לב אליהו)

חובת מצות שלום בית, למי?

אמנם צריך להתבונן מדוע ציוה הקב"ה שיבדקוה במים במחיקת שמו הקדוש, הלא אפשר לעשות זאת גם לולי מחיקתו?

אלא להורות לנו שמצוה זו חובת כל אחד ואחד, אפילו אצל הגדול ביותר. כתוב ב"פלא יועץ" (ערך שלום) כתיב "בקש שלום ורדפהו" - לא די לאיש במה שיעשה שלום לו עם הכל וירבה כבוד ביתו. אלא גם כי יהיה ריב בין אנשים או בין איש לאשתו יטרח בכל מאמציו כוחו להביא שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, שעושה נחת-רוח גדול ליוצרו, הראיה, שהוא מהדברים שאוכל פירותיהם בעוה"ז, והקרן קיימת לו לעוה"ב, ותדע, שהרי הקב"ה שינה מפני השלום (ובמות סה): והתיר למחוק שמו שנכתב בקדושה מפני הבאת שלום. וזוהי מידתו של אהרן הכהן שהיה מרבה שלום בעולם, ועל זה ציוו - הוי מתלמידיו של אהרן, וראוי לגדול למחול על כבודו ולילך אצל קטן בשביל לתווך שלום. שלא יהא כבודו יתר על כבוד שמים. **ועיקר מצוה זו כבודה בגדולים**, כי שיח וכי שיג להם להסיר לב האבן בנועם, ודבריהם עושים פירות, או מפני הבושה או מפני הכבוד, ועל כן אמרו "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" (ברכות סד:).

מסופר על הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל שהיה משקיע מאמצים רבים כדי להשכין שלום בין איש לרעהו. פעם שאלו אותו מקורביו, הרי אין זה לפי כבודו להשפיל עצמו כל כך, ולהקדיש מזמנו היקר בהתעסקות עם אנשים בורים ועמי ארצות, הרבים ביניהם על עניינים של מה בכך.

השיב הגאון: שנינו בגמרא (יומא ג'): "המתפלל צריך שיפסע שלש פסיעות לאחוריו, ואחר כך יתן שלום", נמצינו איפה למדים, שלמען השלום צריך לפסוע כמה פסיעות אחורנית...

מסופר על מרן החיד"א זצ"ל, שעל אף יומו העמוס היה מקיים את מאמר התנא "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום". באחד ממסעותיו נקלע לאנקונה, ושם היתה ידועה מחלוקת עצומה בין שתי משפחות, ונמשכה מחלוקתם למעלה משתים עשרה שנה. רבים ניסו להשכין שלום ביניהם והכל עלה בתוהו, אפילו רבנים גדולים שניסו לשום שלום ביניהם נלאו, כי גדלה שנאתם עד מאוד.

10
שם
כ"ל חק

החיד"א נכנס בעובי הקורה, כשהוא מעיד על עצמו שרוח לבשה אותי הצעיר ודברתי תוכחות ופייסתיים לעשות שלום ביניהם. ואף כי היה בתוכניתו ללכת לונציה, ביטל הכל כדי להשכין שלום.

3

77

וכותב על עצמו בזה הלשון: היה לי טורח עצום ונורא, מה שאין הפה יכול לדבר, לולי ה' שהיה לנו, שחננו דעת סבלנות והמצאות, עד שפשרנו ביניהם בעניי הקרקעות ונזקי שכנים, והוצאנו חודשים בענינים אלו, ברוך האל המושיע...

ובספרו "צפורן שמיר" בענין השלום כותב: יטריח במחשבה ודיבור ומעשה לעשות שלום בין איש ובין אחיו, בין איש לאשתו, בפה רך מחמאה, ומתוק מדבש, וירבה השלום.

מעלת השלום

כיצד ניתן לעשות שלום בין יריבים גדולים? כותב ה"פלא יועץ" (ערך שלום): הנה אם תאמר לאיש מריב ומדון, הלא ידעת אם לא שמעת כמה גדול השלום וכמה שנאו המחלוקת, אמור יאמר ידעתי אבל מי יוכל להתאפק להיות בשלום עם המכעיסים אותי על פני תמיד, וקשה כשאל קנאה.

אף אתה אמור לו, אם היה דבר נקל... זה, ולא היה כל כך גדול השלום, אבל לפוס צערא אגרא. והרי זה דומה למי שאומרים לו מן השמים אם תהיה בשלום עם פלוני חיה תחיה אלף שנים, ואם תעשה מחלוקת תכף תמות, שבלי ספק הכל יסבול והיה נקל בעיניו להיות בשלום נגד התועלת הגדול שלא למות ולחיות אלף שנים, ועל אחת כמה וכמה צריך להתחזק האדם כדי שלא למות מיתת עולם וכדי לזכות לשכר טוב לעוה"ב, שיפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, ועל אחת כמה וכמה לעשות נחת רוח ליוצרו, ושלא להכעיס את בוראו. כזאת החי יתן אל ליבו על כל דבר קשה, ואז כל הר וגבעה ישפלו, והיה העקוב למישור וכו'.

א. ברכת כהנים

איחא במכילתיך (כ:): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך. אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך. והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה, עכ"ל הגמ'.

וכתב הג"ר אליהו גוטמאכער (שם) וז"ל, מעלה בזה נגד כל מצוה דרבנן מבואר בתנחומא פ' נשא, שהוא גם מי שאין לו לאכול רק כזית מרוב עניות... והוא נושא פנים, ולא די שלא מתרעם אלא גם מברך אחר אכילה וכו', עכ"ל. ומבואר מזה, דברכת ישא ה' פניו אליך נאמרה למי שמדקדק לברך אע"פ שהוא עני, ולכאורה קיום הברכה הוא שינצל מעניותו, ויוכל לקיים ואכלת ושבעת וברכת. ולפ"ז יש לבאר ברכת כהנים בכלל, דלכאורה לשון ברכה משולשת צ"ע, דבברכת כהנים יש שש ברכות ולא רק שלש, דוישמרך, ויחנך ווישם לך שלום ברכות בפ"ע הן. וגם המשך הברכות, יברכך יאר ב"ש, צ"ב.

ונראה, שהנה רש"י פירש יברכך ה', בממון. וישמרך, מן המזיקין. ויש לפרש דבריו, דוישמרך אינו ברכה בפ"ע, אלא שמירה על ברכת יברכך, שממונו לא ילך לאיבוד ע"י מזיקין. ויש להוסיף, דבעינין שמירה מעולה כדי שהאדם לא יתקלקל ע"י ברכת הממון, וכדכתיב וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך. וגם זה בכלל מזיקין ועל כגון זה נאמר עושר שמור לבעליו לרעתו. ולכן כשהכהן מברך את העם יברכך בממון, הוא ממחר להוסיף שהממון יהי אמנם לברכה ולא לקללה, וזהו וישמרך.

ועפ"ז יש לבאר המשך הברכה, יאר ה' פניו אליך ויחנך. דברכת יאר פניו היא ברכת התורה שעליה נאמר כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים. הרי שכשה' מאיר פניו אלינו אנו מקבלים ברכת התורה בפרט וברכות רוחניות בכלל. אולם כמו שברכת ממון יכולה חלילה ליהפך לקללה, וכנ"ל, אף ברכת התורה יכולה חלילה ליהפך לקללה.

דתינא (יומא פו). ואהבת את ה' אלקיך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח ויהא משאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו, אשרי לו לפלוני שלמד תורה, אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה. פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו. עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה. פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכוערים דרכיו, עכ"ל הגמ'. ופירש"י דעובר על איסור חילול השם.

11

10

12 בקצת
אם מרוב
ברכה

6

16

21

26

4

הרי מבואר שברכת לימוד התורה יכולה לגרום לקידוש השם הכי גדול, כשהבריות אומרות דאשרי מי שלומד ואוי לו למי שאינו לומד. ולהפך יכול לגרום לחילול השם הכי גדול, כשהבריות אומרות אוי לו למי שלומד תורה. ולכן כשהכהן מברך את העם יאר ה' פניו אליך בתורה, הוא ממהר להוסיף ויחנך.

עוירא זמנין אמר לה משמיה דר' אמי וזמנין אמר לה משמיה דר' אסי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך אמר להם וכי לא ישא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת אתה אלהיך והם מדקדקים [על] עצמם *עד כותי ועד כביצה: ר

ופירש"י ויתן לך חן, כלומר בעיני הבריות, ע"י שנושא ונותן באמונה ומדבר בנחת. ואין זה ברכה בפ"ע אלא שמירה על ברכת התורה, שלא תיהפך לקללה ע"י חילול השם. דהנה מי שאינו ת"ח ולא זכה ללמוד תורה ואינו מדבר בנחת ואינו נו"נ באמונה, אין בהתנהגותו משום חילול השם כ"כ גדול. אבל מי שלמד תורה ואינו מדבר בנחת ואינו נו"נ באמונה גורם לחילול השם גדול מאד. ונמצא דלמודו הוא הוא הגורם לחילול השם ר"ל. ולכן הכהן מוסיף ויחנך, שמי שזוכה ללמוד תורה יזכה למצוא חן בעיני הבריות ע"י דבורו ומשאו ומתנו, כדי שקיום יאר ה' פניו אליך יהי אמנם לברכה ולא לקללה.

ולפי כל זה מובן היטב הברכה השלישית ע"פ מש"כ בפתח דברינו, דברכת ישא ה' פניו אליך היא שיתחברו שני הענינים הקודמים ביחד. כלומר, שמי שזכה לרוחניות של יאר, והראי' שמדקדק ומברך על כזית אע"פ שאין לו יותר לאכול והולך רעב מתוך עניות, יזכה גם לגשמיות של יברכך. ובהצטרף יברכך עם יאר מתקיימת ברכת ישא, ומבואר המשך הברכות היטב.

ומ"מ אף ברכה עצומה זו של מי שזוכה לשני שלחנות טעונה שמירה מיוחדת. שהרי כשמוצאים תורה וגדולה במקום אחד יש סכנה שהאדם אינו יכול למצוא את המזוג הנכון של ברכותיו. ולפעמים עובדה זו גופא שיש לו שתי הברכות גם יחד מונעת ממנו את האפשרות ליהנות מאף אחת מהן. שמי שזכה לעושר ולא לתורה נהנה מעושרו, ומי שזכה לתורה ולא לעושר נהנה מתורתו. אבל מי שזכה לשניהם חמיד נמצא במאבק פנימי, האם יפנה לעסקיו או לתורתו. וזה יכול לגרום שאינו יכול ליהנות כראוי לא מעושרו ולא מתורתו.

ולכן כשהכהן מברך את העם ישא ה' פניו אליך הוא ממהר להוסיף וישם לך שלום, דהיינו שלום נפשי פנימי, שצירוף שתי הברכות בעצמו יהי' לברכה ולא לקללה, שיזכה למיזוג נכון של ברכת יברכך ויאר ע"י קיום ברכת ישא, באופן שיהי' לו שלום ויוכל ליהנות מברכותיו. נמצא דוישם לך שלום אינו ברכה בפ"ע, אלא שמירה על ברכת ישא ה' פניו אליך, וכעין הברכות הקודמות, שיש לכל אחת מהן שמירה מיוחדת. ולפ"ז ינחא לשון ברכה משולשת, דלעולם יש רק שלש ברכות, אלא דכל אחת מהן טעונה שמירה, וכנ"ל.

15
הוא לשון נקבה נסתר ולשון זכר נוכח. וכן הפירוש "כל אשר צויתיה" לאשתך, גם אתה מנוח "תשמור", שאין באפשרות להדריך הבנים בדרך אחרת ממה שדורכים האבות, כי הבנים מתחנכים ממה שרואים אצל ההורים, ואם יאמר האדם לבנו להחזיק באיזה הנהגה טובה שאין הוא בעצמו מחזיק בה, אף אם יוכיחו ע"ז מאה פעמים ואחת לא יצלית. ואם תרצה לגדל נזיר, העצה היחידה היא שאתה בעצמך תתנהג כנזיר.

יתכן ש"תשמור" הוא לשון נקבה נסתר ולשון זכר נוכח. וכן הפירוש "כל אשר צויתיה" לאשתך, גם אתה מנוח "תשמור", שאין באפשרות להדריך הבנים בדרך אחרת ממה שדורכים האבות, כי הבנים מתחנכים ממה שרואים אצל ההורים, ואם יאמר האדם לבנו להחזיק באיזה הנהגה טובה שאין הוא בעצמו מחזיק בה, אף אם יוכיחו ע"ז מאה פעמים ואחת לא יצלית. ואם תרצה לגדל נזיר, העצה היחידה היא שאתה בעצמך תתנהג כנזיר.

16

דעיין בספר האלשיך הקדוש בפרשת ואתחנן, שעמד על הפסוק שאנו קוראים בקריאת שמע "והיו הדברים האלה על לבבך ושננתם לבניך" ועמד שם על סמיכות הדברים, וביאר באופן נפלא, "כי למען יהיו דבריך שנונים כדי להיכנס ללב בניך צריך אתה מתחילה לקבל את הדברים על עצמך בכל לבבך, ואז בלמדך את בניך יהיו כחיצי גיבורים שנונים להיכנס עד קרב ליבם".

הנה תפילת מנוח בכאן קשה להבין, וכי לא ידע פרשת נזיר הכתובה בתורה, ואם היה רוצה לדעת הלכות נזירות שבתורה שבע"פ האם היו חסרים חכמים ושופטים שהיה יכול לשאול אותם לברר כל פרט ופרט, שהרי ידע בשורת איש האלקים ש"נזיר אלקים יהיה הנער", וא"כ למה ועל מה התפלל שיתגלה איש האלקים אליו שנית. וביותר קשה שכשנעתר הקב"ה לתפלתו והופיע איש האלקים פעם שנית, הרי בהשקפה ראשונה לא יחידש כלום ממה שצוה בהופעתו הראשונה לאשת מנוח, כדכתיב (פסוק יגיד) "מכל אשר אמרתי אל האשה תשמור, מכל אשר יצא מגופן היין לא תאכל וגוי כל אשר צויתיה תשמור".

והנראה בזה שאפילו היה מנוח יודע דיני נזירות לא היתה בקשתו אלא בהלכות חינוך, שהצה לדעת "מה נעשה לנער היולד" דייקא, שהיה תמוה בעיניו איך יצוה הקב"ה לאב לגדל ולחנך בן נזיר, בקדושה נוספת ובאיסורים נוספים על שאר העם, אם אין הוא בעצמו נזיר. ועל זה השיב לו המלאך שאין הכי נמי שגם האבא של הנער היולד צריך להתנהג כמו נזיר, וזהו פירוש הכתוב "מכל אשר אמרתי אל האשה" שתתנהג בימי ההריון "תשמור" גם אתה האב [כי ע"פ דקדוק

17
השולח
מאמר

מה שתקנו חכמנו קריאת מגילת רות כחג השבועות כבר בארנו שהוא חבור תורה שבכתב עם תורה שבע"פ, אבל יתכן עוד לומר שהוא חבור שני של תורה ותפלה, דהנה העיר לנו הגר"א זצ"ל על מה שנאמר (בראשית כז, כב) הקל קול יעקב דשתי קולות הן, חד מלא וחד חסר, דיעקב מתגאה בהן בירושתו דהיינו קול תורה וקל תפלה ובזה יש להבין חבור מגילת רות, לידת דוד המלך יסוד התפלה שנתחבר לתורה הניתנה בסיני בשבועות וזהו הקול תורה מלא עם הקל תפלה חסר, דעיקר תפילה באה ע"י חסרון ושפלות ותפלה לעני דוד הבא מיהודה שעליו נאמר הפעם אודה ד', ורמז נפלא איתא ברוקח על הא דנאמר (ויקרא כג, כב) בפרשת המועדות ובקצרכם את קציר ארצכם וכו' לעני ולגר תעזב אותם, דרבים תמהו למה חזרה התורה על מצות לקט ופאה בתוך המועדים ודוקא לאחר חג השבועות ורמז הרוקח דלעני ולגר תעזב אותם קאי על דוד העני הבא מרות הגר ונאמר למשה לעני ולגר תעזב אותם דהיינו שהם יגמרו

הגאולה דמשה המתחיל ודוד המסיים תורה ותפלה, ועיין בדברי הרי"ם פיאור נפלא על הנאמר דראה בועז חכמתו של רות שלא לקטה שלש ובאר עפ"מ שרות היה לה כל ג' בחינות ביחד אלמנה, גר, ויתום. 16

והנה ידוע דשני מיני גאולה הם דע"ז איתא בכתוב (ישעי' ס, כב) אני ד' בעתה אחישנה ודרשו (סנהדרין צח.) זכו אחישנה לא זכו בעתה, ואיתא באוה"ח הקדוש בפרשת יתרו על הנאמר והייתם לי סגולה מכל העמים דאף דע"י פיזור הגלות מרויחין כלל ישראל להוציא הניצוצין הקדושין הנמצאים בגלות וכענין מאמרם (פסחים פז:) לא הגלה הקב"ה את ישראל אלא שיתופסו גרים וכו' מ"מ יכולים לזכות גם מבלי גלות על ידי התורה שהיא כאבן שואבת להוציא כל המטמורין הנטמעים שמה מבלי להגלות לשם זהו תוכן דבריו והוא יסוד גדול בהבנת שני אופני ההנהגה של תורה וגם ח"ו לאחר החטא שצריך גלות ופזור, ונמצא דיש גאולה ע"י תורה זהו אחישנה ואם לאו ח"ו דצריך לגאולה ע"י גלות ותפלה זהו גאולה של בעתה. 26

18
אלה הכרכים
גמרא

ב: רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא. אמר - אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא - ע"כ. ויש להבין למה אמר זאת דוקא רב יוסף ועוד הקשה בבאר היטב סי' תצ"ד, הא רב יוסף היה עניו גדול כדברי הגמרא במסכת סוטה: משמת רבי בטלה ענוה. אמר ליה רב יוסף - לא תתני ענוה דאיכא אנה. וא"כ איך התפאר פה שמחמת נתינת התורה הוא גדול יותר מכל אדם, הרי אין זו דרכה של ענוה.

וא"כ קשה, למה אנו עושים זכר למתן תורה בחג השבועות, הבני עדיף היה לכאורה לעשות זכר למתן תורה ביום הכיפורים שבו ניתנו לוחות האחרונות ונתקיימו, ולא בשבועות שהלוחות מזה היום נשתברו. ומזה שאין אנו עושים כן, רק כל שמתנו על מתן תורה שאנו עושים בשבועות - מונח מזה שגם שברי לוחות הן יקרות עד מאוד ויש להן חשיבות גדולה אולי עוד יותר מן הלוחות השלמות.

והנה רב יוסף חלש ושכח תלמודו, כך מובא בגמרא נדרים (דף מא, א) והצטער על זה מאד והיה נבזה בעיני עצמו ונמאס מאד בעצמו, שהרי רב יוסף שהיה "סיני" (סוף הוריות) חייו לא היו חיים ללא תורה.

אך כשהתבונן על יומא דעצרתא שגם שברי לוחות יש להם חשיבות כני"ל, התנחם מעט מיגונו הנורא. ומחמת שמחה אמר "עבדי לי עגלא תלתא", משום שגם זקן ששכח תלמודו נדמה לשברי לוחות כדאיתא בברכות (דף ת, א) הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, שהרי לוחות ושברי לוחות מונחין בארון, וזהו שנאמר "אי לאו האי יומא" כלומר - שמזה מוכח שגם זקן ששכח תלמודו יש לו חשיבות מחמת שלמד תורה בתחילה, ואם לא יום זה כמה יוסף איכא בשוקא שהייתי דומה להם עתה - ריק מתורה וחכמה כמוהם.

ומכאן נלמד אף אנו, ירושלים היום היא בבחינת שברי לוחות, כל אחד אומר כולה שלי או חציה שלי ירושלים נשברת תחת עולה של היסטוריה רבת השנים של ירושלים. אך כפי שבארנו לעיל, דוקא שברי לוחות חשובים לישראל לא פחות ואולי יותר מן הלוחות השלמים, שהרי כל חג השבועות חג מתן תורה נקבע דוקא על מתן אותן לוחות שהפכו לשברי לוחות.

אך דוקא משום כך אנו קשורים יותר לירושלים, וכאשר יענו אותן כן תרבה אהבתינו